

**ETNOPOÈTICA I ENSENYAMENT DE LENGÜES:
SOBRE LES POSSIBILITATS DIDÀCTIQUES DE LES
RONDALLES EN EL SISTEMA EDUCATIU
CONTEMPORANI**

JOAN BORJA I SANZ

(Universitat d'Alacant)

1 INTRODUCCIÓ: LITERATURA POPULAR I ENSENYAMENT

És potser sobrer, en aquest paper, reivindicar una volta més l'interés de les rondalles —i de la literatura popular, en general— com a recurs didàctic de primeríssim ordre en la formació integral dels infants, els adolescents i els joves, i particularment en l'adquisició i la consolidació de competències lingüístiques. Tantes serien les referències bibliogràfiques que dins l'àmbit de la pedagogia es podrien reportar en aquest sentit que el compromís principal de la innecessària reivindicació consistiria a fer-ne una tria coherent i significativa.

Fa quasi vint-i-cinc anys, per exemple, Gabriel Janer Manila (1989, 49-50) ja sistematitzava, a partir de les idees de Petr Bogatyrèv (1982, 148-156), algunes funcions essencials tradicionalment exercides per la literatura popular: d'informació, màgica, reguladora del treball, signe d'identificació, de preservació històrica, de pertinença a una col·lectivitat, d'indici de l'estat civil, estètica, tranquil·litzadora, d'aprenentatge i consolidació en la realització de còmputs, d'exploració del cos, d'acceleració de la dicció, de maduració motora, d'establiment de regles en el joc, d'exploració de la realitat, de conceptualització del sexe, iniciàtica, d'assimilació simbòlica d'una determinada cultura, de captació d'un problema vital, de joc terapèutic sobre la personalitat, d'invitació al risc i a l'aventura, d'accés a la realitat pels camins de la imaginació, d'experimentació amb la fantasia, de simbolització del paisatge, de condensació de l'emotivitat popular, de creació de vincles amb la història, etc. Es tracta, per descomptat, de funcions que fàcilment sintonitzen amb les competències bàsiques, els objectius i els continguts que, atenent els decrets curriculars —i, simplement, el sentit comú—, han d'inspirar la planificació de les activitats a l'aula.

Probablement no siga adequat formular ací la qüestió amb l'expeditivitat i la vehemència que feia servir en una amena xarrada universitària l'admirable mestre alacantí Josep Lluís Molares —i menys encara ara que les retallades pressupostàries afecten fins als extrems de la indecència els recursos humans i materials del sistema educatiu públic—: el cas és que compartim, si no en la literalitat sí almenys en el substrat teòric, una afirmació que, en clau de provocació (ja s'entén), l'experimentat mestre llançava fa uns anys a l'alumnat d'un curs d'estiu: «Mireu: el mestre o la mestra que en tot un mes no conta una rondalla als seus xiquets, ni els ensenya una cançó i la canta amb ells, l'haurien d'expedientar i l'haurien d'expulsar de l'escola. Fora! Que es dedique a una altra cosa!».

Tantes són, efectivament, les potencialitats de les rondalles i les cançons —també de les llegendes, les endevinalles, els refranys, els embarbussaments, els succeïts, etc.— per a la mestra o el mestre. Ho consignàvem fa un bon grapat d'anys: «L'escola és el marc idoni per a la difusió —el rescat, la recreació— de la literatura del poble» (Borja 2002: 233). I no n'hem canviat l'opinió. Continuem vindicant que «les funcions que tradicionalment ha exercit no constitueixen sinó una garantia d'eficàcia pedagògica»: en l'adquisició de competències lingüístiques, el foment d'hàbits de lectura, el cultiu d'un cert sentit crític, l'ensinistrament de la gramàtica de la fantasia, la reflexió metalingüística quant a les varietats dialectals i les diferents característiques de l'oralitat i l'escriptura, el conreu d'actituds sociolingüístiques, la plasticitat en la concepció del món, la simbolització literària del medi vital, l'enriquiment en la construcció de noves identitats culturals de caràcter sumatiu, etc. No es tracta només que la mestra o el mestre cante de tant en tant una cançó amb l'alumnat, o que explique una rondalla seductora en els deu minuts finals abans del timbre. Més val, naturalment, això que res. Però, en realitat, caldria sistematitzar un aprofitament racional i òptim del potencial didàctic que la literatura oral ofereix als docents. I no serien noves, en aquest sentit, propostes com les següents:¹ *a*) la inclusió de textos de tradició oral en la programació d'unitats didàctiques; *b*) una sòlida formació etnopoètica (inicial i continuada) del professorat; *c*) la intensificació dels treballs de recopilació, fixació i estudi del patrimoni etnopoètic; *d*) la pertinència d'involucrar els familiars de l'alumnat en projectes docents que promoguen el revifament i l'aprofitament de l'imaginari compartit; *e*) el disseny d'itineraris ludicodidàctics i la realització d'excursions interdisciplinàries pels escenaris dels relats populars; *f*) el suggeriment de lectures que recreen un imaginari popular genuí; *g*) l'explotació de la figura del contacontes escolar (professional o amb fami-

1. En Borja (2003) ja provàvem de sistematitzar aquest tipus de propostes.

liars voluntaris); *b*) l'elaboració de materials didàctics específics, que atenguen el patrimoni etnopoètic de l'entorn en què el centre educatiu s'arrela; *i*) la consideració del patrimoni etnopoètic en la programació per projectes que prenen base en el cicle del calendari (les estacions, els mesos, les festivitats, la meteorologia, els ritmes agraris, els jocs característics de cada època, etc.); *j*) la recuperació i la difusió de jocs populars que, amb elements literaris o no, poden contribuir a la socialització de l'alumnat i a la recuperació de la llengua pròpia al pati; *k*) la publicació, digital o en paper, del resultat de les recerques etnopoètiques de l'alumnat; *l*) la producció d'audiovisuals sobre literatura popular, amb participació de l'alumnat en totes les fases del procés creatiu (redacció de guions, confecció de vestuaris, localització i arranjament d'espais, actuació, enregistrament, muntatge, etc.).

2 LA RECOPILOCACIÓ DE RONDALLES COM A ESTRATÈGIA EDUCATIVA

No podem ací, per descomptat, aprofundir en totes aquestes línies suggerides. Ens acontentarem, per això, a formular i debatre una proposta concreta, que té a veure amb el que fa a penes unes dècades podia considerar-se l'activitat estrella per a l'explotació didàctica de la literatura popular en el sistema educatiu, i que —ens sembla— mereix en el moment actual una mínima reflexió. Ens estem referint a la recopilació de rondalles com a estratègia educativa que permet el tractament transversal de no pocs objectius i continguts curriculars. Projectes educatius com el que a Altea van dur a terme, en la dècada dels noranta, els professors Mari Àngels Diéguez, Maria Llinares, Francesc-Xavier Llorca i Rosa Montiel, capaços d'involucrar diligentment una seixantena d'alumnes i les corresponents famílies, i que finalment arriben a concretar-se en la publicació d'un llibre de rondalles important: constitueixen experiències didàctiques exemplars; analitzades, lloades i recomanades en seminaris, cursos i articles pedagògics. Tanmateix, seria possible en els nostres dies un treball com aquell?

En poc més de quinze anys —no resultaria difícil constatar-ho— la memòria rondallística ha continuat esborrant-se als pobles de la Marina Baixa com, en general, en totes les societats occidentals contemporànies. El fenomen és de sobres conegut i comentat, i no ens detindrem ací ni un segon a fer-ne consideracions. Simplement, ens interessa constatar-lo per les implicacions didàctiques que té: si planifiquem la recopilació de rondalles com a activitat educativa, hem de ser conscients que cada curs acadèmic és més difícil *trobar rondalles*; que cada any és més improbable localitzar informants que puguin contar un conte popular genuí, i més encara que aquest conte siga *nou* respecte dels repertoris publicats.

D'altra banda, tampoc l'heroïcitat demostrada al seu dia pel claustre de professors de l'Institut d'Ensenyament Secundari Bellaguarda d'Altea

(d'editar, comercialitzar i autofinçar un llibre com *Rondalles de la Marina*) no és cosa que es tinga ordinàriament a l'abast en el moment de planificar una iniciativa docent. Fóra il·lús, volem dir, creure que podem gestionar i orientar el treball d'una aula pensant que cada any, en cada centre educatiu de cadascuna de les poblacions, es podrà editar un llibre de rondalles com el del modèlic cas de la Marina. Així doncs, l'una limitació (la de les rondalles encara documentables) i l'altra (la de la plataforma editorial) són les que inspiren, precisament, una proposta educativa que ací compartim: si continuem estimant la recopilació de rondalles com una estratègia summament pertinent en el sistema educatiu contemporani, caldrà adaptar-ne el repte a les noves circumstàncies socials i, sobretot, a les possibilitats d'una nova metodologia que aprofite el treball de documentació i catalogació disponible, de manera que l'alumnat *caçador de rondalles* pugui dur a terme l'aventura de recerca amb unes mínimes expectatives d'èxit. I, fins i tot, amb expectatives certes de localitzar nous motius rondallístics i poder-los publicar en una plataforma de notable projecció pública. Concretament, parlem d'explorar les possibilitats educatives que, per a tots els nivells de l'ensenyament reglat, té un projecte d'investigació com el *Rondcat*, que proveeix lliurement una completíssima base de dades amb les referències bibliogràfiques de les rondalles catalanes publicades en volums monogràfics i la corresponent classificació segons l'índex internacional Aarne-Thompson-Uther.² Més encara: propugnem l'oportunitat d'implementar, a partir de la mateixa experiència didàctica que exposarem, un nou projecte de fixació i divulgació del patrimoni rondallístic català, l'anomenat Arxiu de Rondalles.

3 LA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL DE LES RONDALLES

Les narracions populars tenen la facultat d'estendre's: han viatjat pel vell sistema del boca a orella durant la nit dels segles, i han recorregut les mateixes mars i els mateixos camins que les persones —els negocis, les aventures, els atzars i les migracions. Per això, un mateix motiu rondallístic pot ser documentat en un poble i el del costat, en un país i el país veí, en una regió i una altra del planeta. Les històries —la imaginació compartida— han aconseguit traspasar fronteres administratives, superar barreres geogràfiques i, ben sovint, saltar d'una llengua a una altra. Rastrear la distribució geogràfica d'una rondalla permet, en conseqüència, resseguir

2. Val a dir que els resums dels tipus ATU el *Rondcat* proveeix en anglès, francès, espanyol i català, són, en si mateixos, una recomanable font per a la documentació de relats amb possibilitats didàctiques. Poden fer la funció d'una mena de *depòsit de rondalles* que els mestres tinguen en carter: l'opció que la base de dades ofereix, de fer cerques automatitzades per paraules clau, facilita la localització de relats adients per a cada necessitat educativa.

les relacions culturals i els lligams humans entre comunitats que, a pesar de les distàncies, comparteixen unes mateixes ficcions.

Així doncs, les rondalles valencianes, catalanes, baleariques, andorranes, rosselloneses o alguereses participen en bona mesura de la gran veta de la rondallística universal. El mètode historicogeogràfic, incardinat en l'anomenada Escola Finesa, pren precisament base en aquesta realitat global i, a partir d'un sistema de classificació revisat i completat durant l'últim segle, aporta dades d'un interès positiu per a l'estudi contrastiu del folklore. Ens referim, naturalment, al catàleg internacional confeccionat a partir del *Verzeichnis der Märchentypen* (*Catàleg dels tipus rondallístics*) d'Antii Aarne (1910), revisat i completat per Stith Thomson (1928), que va donar lloc a l'anomenat sistema Aarne-Thompson (AaTh) en la versió posterior (1968) i que, ja en temps recents, Hans-Jörg Uther (2004) ha actualitzat en el que ha passat a denominar-se *Aarne-Thompson-Uther*, o *sistema ATU*: el sistema que —adés ho apuntàvem— Carme Oriol i Josep Maria Pujol han seguit en el projecte *Rondcat*, de documentació i catalogació del patrimoni rondallístic català.

La bona qüestió és que el treball de catalogació dut a terme per Josep Maria Pujol, Carme Oriol i el seu equip de col·laboradors permet demostrar l'«homogeneïtat del patrimoni etnopoètic als diferents territoris de llengua catalana»: un fet que «transcendeix l'interès de l'anècdota i ens recorda que, a pesar de les diferències certes i de les disputes fictícies, valencians, catalans i balears —els pobladors de la Franja, del Carxe, d'Andorra, de la Catalunya del Nord, de l'Alguer— no solament comparteixen una història comuna, uns signes d'identitat, uns interessos econòmics, un sistema lingüístic o el blau inefable de la mar, sinó també les formes de la imaginació, de la meravella, de la fantasia» (Borja 2011: 31-32). Aquesta homogeneïtat, tanmateix, té les seues fissures. I en el cas valencià, per exemple, podem observar que:

«només 40 dels 211 tipus ATU documentats al País Valencià no han estat documentats a Catalunya. Dit d'una altra manera: més del 81% del patrimoni rondallístic valencià (pel que fa als motius internacionalment indexats) és coincident amb el que ha estat documentat a Catalunya. I encara, dels 40 motius no documentats a Catalunya, 2 han estat documentats a Eivissa, 1 a Eivissa i a Menorca, 2 a Mallorca, 1 a Mallorca i al Carxe, 1 a Eivissa i a Mallorca, 1 a la Franja i al Carxe, 5 a la Franja, 5 a la Franja i a Mallorca, 1 a Menorca, 1 a la Catalunya Nord i 1 al Carxe. Només 19 motius, per tant, són —diguem-ne— *exclusivament valencians*. Clarament reformulat: el 91% del patrimoni rondallístic valencià identificable amb codis ATU es pot documentar en alguna altra regió del domini lingüístic català» (Borja 2011: 27-28).

Però no podem deixar d'atendre que, en contrapartida, dels 510 ATU diferents que la base de dades *Rondcat* arriba a identificar per al conjunt del domini lingüístic, 299 mai no han estat documentats al País Valencià.

Les causes d'aquesta desproporció en relació amb unes altres regions lingüístiques³ ens portarien, inevitablement, a revisar les especificitats d'una història literària i cultural que presenta —per dir-ho així— la tímida Renaixença valenciana amb un considerable buit en la fixació de narracions populars. Si a les comarques valencianes no s'han documentat mai 299 rondalles que sí que sabem explicades en altres llocs del domini lingüístic, no és perquè els valencians i les valencianes patisquen una fatal i irreprimible propensió a la pobresa de l'esperit: l'explicació més lògica apunta, simplement, a l'existència d'històries que s'han explicat (i potser encara s'expliquen) a les cases i els carrers valencians, però que mai ningú no ha reportat en cap llibre.

En la nostra aproximació a la distribució territorial de les rondalles catalanes, no ens podíem estar d'observar, en aquest sentit:

«en la recerca de camp, una via de treball possible consistiria a localitzar en un determinat territori els motius rondalístics inèdits que sí han estat enregistrats en els territoris veïns del mateix domini lingüístic. Així, per exemple, un motiu com el 20C (documentat a Catalunya, Mallorca i la Franja), el 38 (a Catalunya, Mallorca i Eivissa), el 327C (a Catalunya, Mallorca i Menorca), o el 751E* (a Catalunya, Mallorca, la Franja i el Carxe) és ben possible que haja estat recreat també dins l'àmbit valencià i que encara ara s'hi pugui rastrejar: de la mateixa manera que motius com el 750E (documentat a Eivissa, Mallorca, la Franja i el Carxe), el 763 (al País Valencià i la Catalunya Nord) o el 1375 (al País Valencià, Formentera i la Franja) ben podrien ser localitzats a Catalunya —on encara mai no han estat documentats—; o el 550 (registrat a Catalunya, el País valencià, Eivissa i Menorca) a Mallorca, etc.» (Borja 2011: 28).

4 CAÇADORS DE RONDALLES A TIR FET: UNA EXPERIÈNCIA CONCRETA

Doncs bé, és precisament en aquesta «via de treball possible» que vam dur a terme, en el marc de l'assignatura universitària «Literatura Catalana Popular I» de la Universitat d'Alacant, l'experiència didàctica a què adés al·ludíem: havent elaborat un document amb el resum dels principals motius ATU que han estat documentats a Catalunya i/o les illes Balears, però no al País Valencià (com el 20C, el 38, 327C, 751E*, etc.) vam proposar com a treball de curs —al costat de set alternatives més—, la recopilació i la transcripció de rondalles, amb el benentès que una estratègia possible per a la recerca podia consistir a preguntar justament per aquests relats. És a dir: l'alumnat no necessàriament buscava, en les entrevistes, *rondalles*, en abstracte, sinó *aquelles rondalles* concretes. La tècnica de les entrevistes, per tant, consistiria en aquest cas a preguntar-li directament, al potencial

3. A Catalunya, per exemple, hi ha recopilats 396 dels 510 ATU *catalans* a hores d'ara identificats (n'hi ha, per tant, 114 encara no documentats); i a les illes Balears, 275 dels 510 totals (235 no fixats en cap llibre).

informant: «li sona de res la història d'un animalet a qui li cau al cap una avellana i ho conta per ahí amb una cançoneta?» (per a l'ATU 20C); «ha sentit contar mai el conte d'un lleó, que es troba un home que està asclant un tronc i li demana que l'ajude a no sé què?» (ATU 38); «i el conte d'un gegant que s'emporta a casa un xiquet dins d'un sac, el tanca dins d'una bóta de vi buida i l'engreixa per a menjar-se'l, però resulta que el xiquet, quan cada dia li demana que ensenye el dit, mostra una cua de rata, etc.» (327C); «com és que a la lluna es veu la cara d'una persona?» (751E*), etc.

Cada volta que fóra positiva la resposta del possible informant davant d'un dels 299 resums ATU de la llista, assistiríem a la documentació d'una rondalla inèdita al territori valencià; és a dir, a la troballa d'un relat popular que ningú mai abans no hauria recopilat en cap llibre. I podem dir que, efectivament, l'estratègia s'ha demostrat productiva: en l'Arxiu de Rondalles de la Universitat d'Alacant han quedat recollits alguns relats populars per primera volta documentats en municipis valencians i, fins i tot, hi ha hagut alumnes avantatjats que n'han donat a conèixer la corresponent troballa en publicacions d'un mínim prestigi en la divulgació del coneixement especialitzat: és el cas, sense anar més lluny, de l'article «Dues rondalles també valencianes: 'El soldat de la motxilla' i 'El teuladí i el rabi-blanc'», publicat per Vicent Vidal Lloret (2011: 243-252) en *Ítaca. Revista de Filologia*; un treball que dona compte de l'enregistrament, a la Vila Joiosa, de sengles versions dels tipus 330B (Aa-Th) i ATU 245.

5 EXPERIÈNCIES I REFLEXIONS METALINGÜÍSTIQUES

Inèdits o no, seguint la metodologia dels resums ATU o qualsevol altra tècnica complexa o instintiva, els relats recopilats per l'alumnat de l'esmentada assignatura havien de ser enregistrats i transcrits literalment, d'acord amb uns criteris senzills explicats a classe.⁴ Una volta enregistrats i transcrits, l'alumnat també n'havia de fer la *literaturització*: una versió en registre literari formal, en què es podia recrear incondicionadament —amb absoluta llibertat per a ampliar descripcions, inventar fets, canviar el relleu dels personatges, introduir-ne de nous o modificar la trama narrativa— l'argument del mateix relat enregistrat. Així doncs, en el moment de lliurar el treball, havien de presentar un CD amb l'arxiu mp3 corresponent a l'enregistrament de l'acte etnopoètic més, a part, la transcripció literal del

4. Sense arribar a fer-ne una transcripció fonètica dels relats (d'altra banda innecessària, perquè en disposàvem dels enregistraments en mp3), l'alumnat havia de seguir uns criteris clars i coherents que donaren compte de les especificitats fonètiques dels informants. Així doncs, se'ls demanava que assenyalaren en cursiva els elements lèxics, morfosintàctics o fonètics que no s'ajustaren al model de llengua normativa. I que feren constar entre claudàtors les grafies corresponents als fonemes que, per raó de les peculiaritats dialectals dels informants, deixaven de pronunciar-se en els actes etnopoètics enregistrats.

discurs oral de l'informant (fins ací, la part etnopoètica de l'exercici) i la recreació lliure o *literaturització* (que hi constituïa la part creativa).

En el moment d'avaluar l'experiència, cal atendre, per un costat, que l'activitat propiciava sovint un contacte intergeneracional en la llengua pròpia, contacte que no sempre es produeix espontàniament en un context sociolingüístic com el de l'entorn de la Universitat d'Alacant. En efecte: molts alumnes reconeixien que, en les entrevistes, parlaven per primera volta en valencià fora del context estrictament acadèmic on havien après la llengua; uns altres suggerien que, amb l'exercici, havien aconseguit trencar la norma d'ús que els menava a comunicar-se en castellà (i no en valencià) amb els propis pares, oncles o avis; finalment, tots acabaven sorpresos per la genuïnitat i la riquesa lèxica del model de llengua que els informants, sovint familiars pròxims, feien servir quan protagonitzaven l'acte etnopoètic.

Evidentment, la transcripció del discurs oral dels informants incita l'alumnat a la reflexió metalingüística i a un millor coneixement de les característiques dialectals de l'oralitat. Encara més: aquestes reflexions i aquests coneixements permeten a l'alumnat descobrir ponts de connexió entre el dialecte propi i el model de llengua estàndard que el sistema educatiu propugna. Sense proposar-ho explícitament, el procés analític de la transcripció invita a deduir la *lògica* de les solucions normatives: a reconciliar el viu llenguatge col·loquial amb la formalitat de les regles gramaticals —i ortotipogràfiques— apreses. Per la seua part, la *literaturització* del relat recopilat no és només un exercici d'expressió escrita per a l'adquisició de competències lingüístiques: és també, i alhora, una activitat que permet inferir les semblances i —sobretot— les diferències entre l'esfera de l'oralitat i la de l'escriptura, fins i tot en un cas com aquest, en què el tipus de discurs oral, per la condició de *literari*, és dels més pròxims als de l'escriptura.

6 L'ARXIU DE RONDALLES EN XARXA

En el nivell universitari, no poques *literaturitzacions* han acabat nodrint el contingut de revistes de festes, blogs personals o publicacions literàries. Els enregistraments i les transcripcions, en canvi, s'han estat guardant en l'Arxiu de Rondalles de la Universitat d'Alacant: un fons digital d'enregistraments etnopoètics que, juntament amb les corresponents transcripcions, en un futur —confiem que no massa llunyà— seran consultables en un portal web interactiu.⁵ En l'era d'Internet, l'opció ens sembla

5. S'està sospesant, per a la posada en funcionament d'aquest portal de l'Arxiu de Rondalles, la possibilitat d'aprofitar el mateix desenvolupament informàtic que s'ha fet servir per al portal *Canpop* (també

un substitut satisfactori per a l'edició en suport de llibre tradicional; i té, a més, l'avantatge d'oferir directament el testimoni sonor dels informants. La inviabilitat de sistematitzar un projecte com el de *Rondalles de la Marina* per cada centre educatiu troba alternatives interessants en un projecte viu i interactiu com podria ser el d'aquest Arxiu de Rondalles en xarxa, obert a tot el sistema educatiu valencià i, en general, al conjunt del domini lingüístic català.

La simple idea d'un repositori de relats populars orals, digitalitzats, transcrits i catalogats, amb accés lliure i possibilitats il·limitades en la reproducció, la consulta i les formes de retroalimentació, fa precipitar una suggeridora pluja d'idees quant als múltiples interessos sociològics, antropològics, lingüístics, sociolingüístics, literaris o educatius que podria atendre, a més —naturalment— dels estrictament etnopoètics.

7 CONCLUSIONS

Adaptades al temps present, la recerca i l'explotació didàctica de rondalles continua sent un recurs de primeríssim ordre per al sistema educatiu contemporani: més com majors són els reptes que formula la globalització en les formes de l'imaginari compartit. Aquest recurs, particularment productiu en el cas de la llengua catalana per raó de les circumstàncies historico-culturals i sociolingüístiques, permet planificar en tots els nivells de l'ensenyament —des de l'educació infantil fins a la universitària— les més diverses activitats dirigides a l'assoliment de competències i objectius lingüístics (actitudinals, procedimentals i conceptuals).

Després de revisar algunes línies que, en aquest sentit, es poden seguir en la planificació d'unitats didàctiques, hem volgut mostrar, amb una experiència educativa concreta, que la investigació etnopoètica pot aportar coneixements rellevants —d'interés aplicat en el camp de la pedagogia— per al disseny de projectes i d'activitats dins i fora de l'aula. Així, per exemple, una base de dades com la del *Rondcat* aporta fonaments metodològics que habiliten la possibilitat de trobar, encara ara, noves rondalles.

En qualsevol cas, i amb independència que els relats documentats siguin inèdits o, simplement, versions de motius rondallístics ja coneguts (prèviament fixats o recreats), la realització d'entrevistes amb la intenció d'enregistrar i transcriure relats populars es revela com una activitat clàssica —d'inqüestionable interès didàctic—, que adopta nous matisos i relleus si s'orienta a la implementació d'un gran repositori digital com ara l'Arxiu de Rondalles que ací hem presentat.

Al capdavant, es tracta d'adaptar als temps actuals una vella estratègia d'eficàcia contrastada i avalada oportunitat pedagògica: la d'aprendre la realitat —realitat lingüística, en el nostre cas— pels camins seductors de les relacions humanes i de la fantasia popular.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AARNE, ANTTI (1910): *Verzeichnis der Märchentypen*. Hèlsinki, Suomalainen Tiedeakatemia.
- AARNE, ANTTI / THOMPSON, STITH (1928): *The Types of the folk-tale*. Hèlsinki, Suomalainen Tiedeakatemia.
- AARNE, ANTTI / THOMPSON, STITH (1961): *The Types of the Folktale: A Classification and Bibliography*. Hèlsinki, The Finnish Academy of Science and Letters.
- BOGATYRÈV, P. (1982): «La 'funzionalità' della canzone popolare». CASALI, ELIDE (ed.): *Letteratura e cultura popolare*. Bolonya, Zanichelli, p. 148-156.
- BORJA, Joan (2002): «Literatura popular en el segle XXI». *Canelobre*, vol. 47, p. 225-236.
- BORJA, Joan (2003): «Notes sobre l'interés de la literatura popular en el sistema educatiu valencià». ARMANGUÉ, JOAN (ed.): *Le lingue del popolo. Contatto linguistico nella letteratura popolare del Mediterraneo occidentale*, Càller-l'Alguer, Arxiu de Tradicions / Edizioni Grafica del Parteolla, p. 23-34.
- BORJA, Joan (2011): «Etnopoètica i territoris: unitat i diversitat de la rondallística catalana». ESCANDELL, DARI / FRANCÉS, MARIA JESÚS (ed.): *Etnopoètica i territoris: unitat i diversitat*, Càller-l'Alguer, Arxiu de Tradicions de l'Alguer / Edizioni Grafica del Parteolla, p. 23-36.
- JANER MANILA, GABRIEL (1989): *Escola i cultura. El territori com a projecte*. Barcelona, Rosa Sensat - Ed. 62.
- UTHER, HANS-JÖRG (2004): *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography*, 3 vol. Hèlsinki, Academia Scientiarum Fennica.
- VIDAL LLORET, VICENT (2011): «Dues rondalles també valencianes: 'El soldat de la motxilla' i 'El teuladí i el rabiblanc'». *Ítaca. Revista de Filologia*, vol. 2, p. 243-252.